

Тереза Рийдлбаухова

Поезията е опит за заличаване на границите между реалност и фантазия

Тереза Рийдлбаухова е съвременна чешка поетеса. Тя завършва Карловия университет в Прага със специалност чешки език и литература и френски език. През 2007 година защитава докторат по чешка литература. В момента е чешки лектор към катедрата по славистика в Сорбоната.

Автор е на три стихосбирки: „Сини ябълки“ (2000), „Велика епископска нощ“ (2005), „Дон Виктор си играе и други стихотворения“ (2004–2007) и поемата „Подобие на девичи плач“ (2002). През септември нейното издателство „Литературен салон“ издава книгата на Георги Господинов „Лapidариум“, превод от български – Ондржей Зайац, послеслов Тереза Рийдлбаухова.

Вие сте съвременна чешка поетеса.

Досега сте издали три поетични стихосбирки. Как бихте определили творческия процес? Плод на човешките фантазии ли е, или по-скоро резултат от реални събития?

Това е много сложен въпрос, тъй като е трудно да се определи къде по принцип започва фантазията и къде реалността. Поетът има по-особен вид възприятие за реалността, което се нарича фантазия. Проблемът е, че това за твореца не е никаква фантазия, а неговото виждане и преживяване на действителността, което споделя чрез поезията си. Той притежава голямо богатство, с което обогатява и другите. Сам обаче често страда поради това по-различно виждане на действителността.

Иначе – процесът на творческото писане при мен беше различен за всяка стихосбирка.

Имате новаторска поетика, бих казала дори интимна и феминистична. Бихте ли казали нещо повече за женското писане в Чехия? Съществува ли традиция при него и каква е тя?

Някога правихме с Ондржей Мацура (един от съвременните млади чешки поети) една анкета. Избрахме редица стихотворения и ги раздадохме на студентите по литература, за да определят какъв би могъл да бъде авторът им – мъж или жена. Познаха само 50 процента. Затова си мисля, че би следвало да бъдем предпазливи с термина „женско писане“.

Някои авторки изобщо не го понасят. На мен не ми пречи много, дори мисля, че бих го подкрепила. Жените говорят в поезията си по-скоро за любов и чувства, докато мъжете избират по-универсални теми. Въпреки това мисля, че засягането на основните въпроси за човешкото съществуване в женската поезия е особено сполучливо или поне по-сполучливо от това в мъжката поезия.

Между ярките поетични женски индивидуалности са: Хана Фоускова, Виола Фишерова, Ева Шванкмайерова, Божена Справцова, Катержина Пиньосова, Катержина Рудченкова, Марије Щястна, Марцела Паткова и др.

Вие сте бохемистка, в момента преподавате чешка литература към катедрата по славистика в Сорбоната. Как се приема чешката литература във Франция? Лесно ли се преподава, имат ли френските студенти интерес към нея или приемат изучаването на този предмет по-скоро като университетско задължение?

Във Франция е известен Милан Кундера, когото французите наричат „свой“ автор, след това Бохумил Храбал, Карел Чапек и Ярослав Хашек, т.е. световно известните имена, може би изброени в по-друг ред. На мнение съм, че Бохумил Храбал е най-популярен в световен мащаб, въпреки фиксацията му върху изцяло чешки теми.

Има изключителна лирична сила в произведенията си и любов към обикновения човек, така че творчеството му говори много на публиката по цял свят. Иначе чешката литература се познава само от хора, които проявяват по-голям интерес към изкуството. Във Франция най-известен от чешките поети е Владимир Холан, тъй като творчеството му е най-близко до френския начин на правене на поезия.

Студентите по бохемистика във Франция са малко и още по-малка част от тях искат да се занимават с литература. Шепя хора се занимават с чешка литература. От друга страна, аз преподавам чешка литература само един семестър, така че не мога да бъда съвсем прецизна в мнението

си, тъй като изхождам само от собствения си опит.

Чешката литература е повлияла на световната или по-скоро е станала световно известна с прозаичната си традиция. Защо Вие избрахте да се себеизразявате с поезия?

Мисля, че не става въпрос за някакъв целенасочен избор. По-скоро поезията избра мен. Още като малка обичах да пиша и то в проза, но тези текстове не успяха да кажат нищо. Когато отнякъде като през медиум през мен премина първото ми стихотворение, почувствах, че в него има скрит особен вътрешен творчески глас. Ако по-късно ми провърви с прозата, не бих се противопоставила на това.

Милан Кундера е съвременен световно известен френски автор с чешки произход. Става известен с романите си, но прави писателския си дебют с поезия. Преминването от поезия към проза е често срещано явление сред съвременните автори. Планирате ли нещо подобно за себе си?

Да, мисля, че това е много характерно явление за писателите след Втората световна война. За началото на творческия им път, до 30-годишна възраст, е по-характерно писането на поезия, а след това – преминването към проза; за много автори пък прозата е по-характерен начин на изразяване, а поезията остава на заден план. Всеки автор е по-добър в изразяването си в определена форма. Някои от съвременните чешки поети също преминават от поезия към проза и драма. Времето обаче показва какво от техните произведения ще има истинска стойност. А също така има и гении като Борис Пастернак, който е автор както на изключителна поезия, така и на романа „Доктор Живаго“.

През 2001 година започнахте да организирате в дома си на Лоретанския площад битов „Литературен салон“, където досега се провежда 30 вечери на авторски четения на чешки и чуждестранни поети. Какво Ви накара да започнете тази дейност, по какъв начин се роди тази изключителна идея?

Към това ме подтикна идеализмът ми и копнежът по нещо, което е същест-

вувало през 19 век – период, с който се занимавам от гледна точка на литературната история. Стремех към това да сътворя домашно пространство, където да се срещат хора на изкуството, да четат, да представят творбите си и планират следващи проекти. Разбира се, всичко това може да се случи и в други пространства, но апартаментът е по-интимно място, където хората по-лесно се сближават и се отварят един към друг по време на четенията. Също така, за това ме вдъхновиха и вечерите, които вече от години наред организира в дома си в Бърно Ярослав Ерик Фрич.

Във всичко това се чувства Вашата голяма любов към поезията. Предшества ли любовта поезията или е обратното? Има ли поезията някаква връзка с любовта?

В „Нощ с Хамлет“ Владимир Холан казва: „Колкото по-голямо стихотворение, толкова по-голям поет, но не и обратното!“ Зад всяко голямо любовно стихотворение се крие голяма любов. Поетите са обикновено много чувствителни хора и тази чувствителност им дава възможност да виждат света по по-различен начин.

Чувстват всичко много истински и силно. Не искам обаче да кажа, че любовта трябва да се смесва със сантименталността. Оставям въпроса за любовта на философите и психолозите. Мисля, че възприятието ми за любовта, се разбира и от самите ми стихове.

Любовта е свързана за мен със смиренното пред сивотата на ежедневието, но и със значимостта на човешкото битие.

През лятото на 2006 година основахте асоциация „Литературен салон“, която се занимава и с издателска дейност. Издаде сте досега 6 поетични стихосбирки на съвременни млади поети като Виктор Шпачек, Ян Брабец, Симона Рацкова, Ондржей Мацура, Ева Кашинска и Якуб Белан. Защо избрахте да издадете точно тези автори?

Повечето от тези автори принадлежат към постоянните посетители на салона. Опитвах да издам текстовете им и в други издателства, но за съжаление издаването на поезия в Чехия през последните години е все по-трудно.

Най-накрая не ми остана нищо друго, освен да направя собствено издателство. Това беше моя дългогодишна мечта, така че успях да си я осъществя. Засега съм се посветила само на издаването на дебюти на млади автори и въвеждането им на литературната сцена.

Това е авантюра, тъй като се опитвам да намеря между многото текстове, които ми се изпращат, както от автори, така и от критици и издатели, тези, които имат поетична сърцевина. Избирам интуитивно, понякога с големи съмнения и колебания, повечето „автори от Литературния салон“ познавам и от малки извадки на текстовете им. На неодобрените автори винаги отговарям, че нямам патент за поезия.

Всички книги, издадени в „Литературен салон“, както и две от вашите поетични стихосбирки, са вече на разположение на бохемистите от Софийския и Пловдивския университет. Няколко стихотворения от стихосбирката „Велика епископска нощ“ са публикувани в мой превод в списание „Славянски диалози“ (с р-р Жоржета Чолакова). Вече сте известна и в българската литературна среда. Бихте ли казали Ваше-

то мнение за идеята за славянска взаимност?

От всичко това съм, разбира се, приятно изненадана. Изобщо не съм очаквала такова признание от България. Обикновено чехите като автори стават известни сред славянските държави най-бързо в Полша. Като литературен историк на 19 век, не съм далеч от идеята за славянското единство. Всички чешки автори от това време са подкрепяли тази идея, въпреки че е до голяма степен идеалистична. Въпреки това, тя дреме дълбоко в мен.

Още в гимназията съучениците ми ми се присмиваха, че имам прекален интерес към чешкия език и славистиката. Във Философския факултет на Карловия университет започнах да уча специалност бохемистика, а след това се колебаех още между руска и френска филология. Към русистиката нямаше голям интерес поради политическата ситуация, но според мен руската литература е наистина най-великата.

Никоя друга литература досега не ми е проговорила с такава дълбочина за човешкия трагизъм, въпреки че изобщо не съм прочела всичко. Но не вярвам, че дори да прочета и японската литература, ще променя мнението си. Най-накрая избрах френска филология, която засега получи и по-голямо приложение в действителността.

Известно време ме привличаше много и полонистиката. Полският език е един от най-красивите славянски езици според мен. По отношение на България – имам само два лични контакта с нея – художника Валентин Попов и студентката в Сорбоната Калина Георгиева от София.

Вашата трета поетична книга е илюстрирана от българския художник Валентин Попов. Този избор случаен ли е или имате интерес към българското изкуство? Знаете ли нещо за съвременната българска литература?

Ако трябва да кажа истината за българската култура – за нея знам за съжаление малко. Произведенията на Валентин Попов следя от малка, тъй като Валентин е сред най-близките приятели на баща ми, който е поет и флейтист.

Валентин имаше 90-те години много „син“ период (подобно Пикасо), когато рисуваше само актови картини (голо тяло). Картините му от този период са вътрешно много близки с поетиката на стихосбирката ми „Велика бискупска нощ“. Затова го помолих за няколко фотографии на картините му от този период. Докоснах се до българската литература едва сега. Тя е за мен радостно откритие. Ондржей Заяц ми изпрати части от превода си на един в началото за мен напълно непознат автор и тези текстове ме завладяха веднага. Отдавна не бях чела толкова чиста поезия. И веднага му отговорих, че имам интерес да издам превода на тази стихосбирка.

Става въпрос всъщност за стихосбирката „Лапидариум“, която е поетичният дебют на Георги Господинов, така че в случая не изневерявам дори на идеята си да издавам дебюти. Едва след това Ондржей ме запозна с цялостното творчество на Господинов и прочетох също така „Естествен роман“ в превод на д-р Ивана Сръбкова на чешки език, както и „И други истории“. „Естествен роман“ е според мен едно от най-добрите съвременни прозаични произведения.

Как си представяте Вашето бъдещо поетично развитие?

Трудно ми е да го определя, тъй като това не е нещо, което може да се предопределя или планува. В момента не пиша много стихове, а приказки, които биха могли да бъдат определени и като поезия в проза.

Какво бихте посъветвали младите поети-дебютанти?

Бих ги посъветвала да не бързат да издават първите си книги и да бъдат по-самокритични. Също така – да не се преструват на такива, каквито не са, тъй като се разпознава и то веднага. Поезията не е никаква игра, въпреки че може да е игрива. Тя се доближава в своята същност до музиката – може да бъде песен, а понякога и много силен плач.

Димана Иванова

Първата публикация на интервюто е в сайта <http://www.public-republic.com/> Текстът се публикува със съкращения.